מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

שלפינהו אזל רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע נקטינהו מבתריה למחר איתיביה רבינא לרבא א עיר חדשה מודדין לה מישיבתה וישנה מחומתה איזו היא חדשה ואיזו היא ישנה חדשה שהוקפה ולבסוף ישבה ישנה ישבה ולבסוף הוקפה והאי נמי כהוקפה ולבסוף ישבה דמי א"ל רב פפא לרבא והאמר רב אסי ב מחיצות אדרכלין לא שמה מחיצה אלמא כיון דלצניעותא עבידא לה לא הויא מחיצה ה"נ כיון דלצניעותא עבידא לא הויא מחיצה (א) ואמר רב הונא בריה דרב יהושע לרבא והאמר רב הונא ג מחיצה א) העשויה לנחת לא שמה מחיצה דהא ב) רבה בר אבוה מערב לה לכולה מחוזא ערסייתא ערסייתא משום ג) פירא דבי תורי והא פירא דבי תורי כמחיצה העשויה לנחת דמיא קרי עלייהו ריש גלותא [1] חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו: א"ר אלעאי שמעתי מר"א ואפי' בית כור: מתניתין דלא כחנניה דתניא חנניה אומר ואפילו היא ארבעים סאה כאסטרטיא של מלך א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו שנאמר [2] ויהי ישעיהו לא יצא (אל) חצר התיכונה כתיב העיר וקרינן חצר מכאן לאיסטרטיא של מלך שהיו כעיירות בינוניות במאי קמיפלגי מר סבר עיירות בינוניות הויין בית כור ומ"ס מ' סאה הויין וישעיהו מאי בעי התם אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מלמד שחלה חזקיה והלך ישעיהו והושיב ישיבה על פתחו מכאן לת"ח שחלה שמושיבין ישיבה על פתחו ולאו מילתא היא דילמא אתי לאיגרויי ביה שטן: וכן שמעתי הימנו אנשי חצר ששכח אחד ולא עירב ביתו אסור: ד) והתנן ביתו אסור להוציא ולהכנים לו ולהן אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששת לא קשיא הא

רש"י

שלפינהו. דלא ס"ל הא תקנתא: **נקטינהו מבתריה.** שלא יחזור רב הונא ויתקנם: **איתיביה.** לסיועיה דשפיר עבד: **עיר חדשה מודדין לה מישיבתה.** אם מוקפת חומה ואינה מיושבת כולה כשבא למדוד תחומיה לא ימדוד לה מן החומה אלא מן הבתים דחומתה לאו חומה היא לשויה כולה כד' אמות הואיל וישיבתה חדשה שקדמה חומתה לישיבתה אבל ישנה שישובה ישנה וקדם לחומתה מודדין לה מחומתה: **והאי נמי.** האי פרדס הרי הוקף ימים רבים והך השומירה נעשה עכשיו והיקף הפרדס לאו אדעתא דהך דירה הוה ודמי כי הוקף ולבסוף ישב: **א"ל רב פפא לרבא.** לסיועיה: **אדרכלין.** בנאים שעושים מחילה לגל סביבותיהם כשבונים בחמה: **כיון דלצניעותא.** היא ולמחר סתרי לה לאו כלום היא והא נמי לצניעותא דיום ולילה בעלמא היא דעבידא ולאו דירה היא: **לנחת.** שלא לדור שם אלא להשתמר מה שיניחו שם: **ערסייתא.** שכונות שכונות לבד ובכל שכונה היו מבואות הרבה ולא התיר את העיר כולה ביחד ואע"פ שהיתה עיר קטנה שאין נכנסין בה ששים ריבוא ותנן לקמן (דף נט.) עיר של יחיד מערבין את כולה והיינו של יחיד שאינה דומה לדגלי מדבר של ששים ריבוא: **משום פירא דבי תורי.** שוחה עמוקה היתה בין שכונה לשכונה ושם היו מניחין גרעיני תמרים לאכול השוורים והעיר אין לה חומה ומבואות של (בית) [בתי] השכונות מפולשים

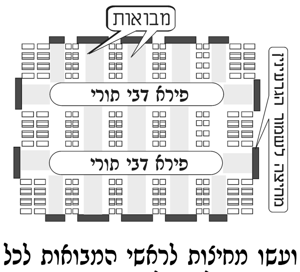

ועשו מחילות לראשי המבואות לכל צד שחוץ לעיר להשתמר הגרעינין ולא חשיב ליה מחילה לצרף את המבואות ולעשות העיר אחת ואע"פ שמחילה של קיימא היתה: **פירא.** שוחה כמו פירא דכוורי במס' תענית (דף כד.). והך מחילה דרב הונא כעשויה לנחת דמיא שאינה נעשית לדירה תמיד לצאת ולבא בה: **להרע.** לאסור. ובתשובת הגאונים מצאתיה בלשון אחר ויפר בעיני מאד ההוא בוסתנא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הוה ואבוורנקא כמין אכסדרה או קובה שבונין המלכים ה) בתוך פרדס שלהן ועומד באמצע פרדס ולא הוצרך ריש גלותא אלא לטלטל מפתח בוסתנא שהיה אצל הבית עד האבוורנקא ועבד רב הונא בר חיננא כמין שביל מן הפתח עד האבוורנקא גדר מכאן וגדר מכאן בקנה קנה פחות מג' להפסיק בין הדרך לבוסתנא ויטלטל באותו שביל ורבא כי שלפינהו לא לאסור אלא להקל עליו דס"ל דשרי לטלטולי בכולה בוסתנא דכיון דבנה ליה אבוורנקא בבוסתנא שויה לכולה בוסתנא חצר לאבוורנקא והוי מוקף לדירה ואתו תלמידי דרבא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע נקטינהו דלא ליהדר רב הונא בר חיננא וליתקניניהו וההיא שעתא לא אדכור להו דלאו שפיר עביד דשלפינהו ולמחר אדכור ואותבוה כדאמר למחר איתיביה רבינא לרבא עיר חדשה כו' והאי בוסתנא נמי כהוקף ולבסוף ישב דמי שקודם נטיעתו מקיפין אותו ולאחר שגדל האילן עשו האבוורנקא סביב הלכך שפיר עבד רב הונא בר חיננא ורב פפא אותביה ממחילת אדרכלין דהא מחילה דאבוורנקא נמי לצניעות עבידא וכן לנחת להשתמש להניח בה טליתותיהן ולבושיהן שפושטים שם ושאר כלי תשמיש קרי עלייהו על רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שלא נזכרו אתמול וסתרו תיקונו של רב הונא בר חיננא ועכשיו נעשו חכמים לאסור עליו ו) ולהיטיב לא ידעו אתמול וכן עיקר: **כאיסטרטיא של מלכים.** רחבה שאחורי פלטין ושם היו מטיילים תמיד אלמא איכא דירה בהכי: **ושניהן.** ר' אלעאי וחנניה: **התיכונה.** אחרי פלטין של חזקיה דאי חצר שלפני בתים הואי החיצונה הוה קרי לה ואע"ג דגדולה היא כעיר קרי לה חצר ולא הוקפה לדירה: **מאי בעי התם.** ברחבה שאחורי פלטין שאינה לדרך יציאה: **להושיב ישיבה.** של תלמידים לעסוק בתורה על פתחו שלא יהא רשות למלאך המות ליכנס שם: **שטן.** מלאך המות דכי חזי (דמיגלו בהדי הדדי מיגרי בהון) ז): **אנשי חצר ששכח אחד מהן כו'.** ודאי מתני' בשביטל להן רשות שהיה לו בחצר מיירי דאי לא בטיל אף בחצר אסורים לטלטל מבתיהן שהבתים לכל אחד ואחד הן והחצר רשות כולן וחלקו אוסר עליהן ואשמעינן ר' אלעאי דהמבטל רשות חצירו רשות ביתו נמי ביטל ונעשה אורח אצלן לפיכך אף ביתו מותר להן אבל הוא אסור להכניס ולהוציא מביתו לחצר ואף על פי שהוא מותר להכניס ולהוציא מפתח בתיהן לחצר כדתנן בפ' הדר (לקמן סט:) ושלהן מותר לו ולהן כשאר כל אדם הנכנס לחצר חבירו ומותר לו להוציא מפתח חבירו לחצר דהא רשותא דחד הוא והכא נמי כיון (דבטל הוא דירתו) ח) מביתו ט) מיהא אסור הוא להוציא ולא אמרינן כיון דביטל להו רשות ביתו הוי ביתו כבתיהן דבשלמא מבתיהן אם הוא מכניס ומוציא איכא למימר כאינש בעלמא הוא אבל מביתו חוזר ומחזיק ברשותו הוא ואוסר עליהם והן עליו כדתנן בפרק הדר [שם] מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד הרי זה אוסר: **והא תנן.** לקמן בפרק הדר ביתו אסור להכניס ולהוציא לו ולהן ואמרינן התם ביתו הוא דאסור להם הא חצירו שריא להוציא מבתיהן לחצר שרשותו שולט בה ה"ד אי דלא ביטל חצירו אמאי שריא ואוקימנא בשביטל רשות חצירו ולא ביטל רשות ביתו וקסבר המבטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל לפיכך חצר כולה שלהן היא וביתו מיוחדת לאסור להן להוציא מרשותו לרשותן:

מתני'

תוספות

מערב לכולה מחוזא ערסייתא. פי' רש"י לא התיר לערב כולה יחד אע"ג שהיתה עיר קטנה ותנן לקמן (ב) עיר של יחיד מערבין את כולה וקשיא דבפ' כיצד מעברין (לקמן דף ס.) אמרינן דשל רבים הוא דקאמר רבה בר אבוה מערב לכולה מחוזא ערסייתא דכל חד וחד הוי שיור לחבריה ועיר של יחיד לא בעי שיור אם לא שהיתה של רבים קודם אלא ודאי של רבים היתה (ג) ולעיל (ו:) נמי משמע שהיתה של רבים גבי אבולי דמחוזא דאמר אילמלא דלתותי' נעולות בלילה הוי חייב עליה משום רה"ר משמע דהיו שם ס' רבוא מ"מ אי לאו משום פירי דבי תורי היו יכולין לערב כל העיר יחד והוו משיירי נ' דיורין לר' יהודה או שלש חצירות לר' שמעון: **דבי תורי.** פירש הקונטרס דמחוזא עיר שאין לה חומה ועשו מחילה בראשי מבואות לכל צד לשמור גרעינין ולא חשיב מחילה להצטרף המבואות ולעשות כל העיר כאחת לפי שההיקף לא נעשה בעבור העיר אלא לשמור פירא דבי תורי ומשמע שר"ל שהוקף קודם ישוב העיר דאם הוקף אחרי כן אז נעשה גם בעבור העיר והוו מחילה מעלייתא וקשיא דלישנא משמע שאם נסתלקה משם הפירא דהוי מחילה מעלייתא ולפי' הקונט' אף אם לא היה הפירא לא היה ניתר כיון דהוקף ולבסוף ישב ועוד מה שפי' בקונטרס דמחוזא לית לה חומה לא נהירא דאמר לעיל אבולא דמחוזא אילמלא דלתותיה נעולות בלילה ונראה דמוקפת חומה היתה אחר שנתיישבה והיו יכולין לערב יחד אי לאו פירא דבי תורי שהיתה בין ערסא לערסא לאורך המבוי והיתה יתירה מבית סאתים ועמוקה י' ולא היו יכולים לערב מערסא לערסא לפי שלא היו יכולין לטלטל מזה לזה דהפירא הוי קרפף יותר מבית סאתים ולא דמי לכריא דפירי דלעיל דראוין למאכל אדם ואע"ג דיש להו מחילות אינם מועילים כלום דמחילות העשויות לנחת הם ורש"י פי' בכיצד מעברין (לקמן דף ס.) משום פירא שמפסיק ואין יכולין להלך משכונה לשכונה והוי כחריץ שבין ב' חצירות דאמרינן לקמן (דף עח:) שמערבין שתים ואין מערבין אחת והכא י) [לא משמע בפירא אלא] משום דהויא מחילה עשויה לנחת: **והתנן ביתו אסור לו ולהם.** וליכא למימר דמתניתין דמבטל בהדיא רשות ביתו דאם כן מאי לא מצאתי לי חבר אי נמי משמע ליה דמתניתין איירי אפילו בסתם:

ולא

מסורת הש"ס

א) נ"א שאינה עשויה, ב) לקמן ס., ג) [פי' חריץ שרובצין בו הבהמות ערוך ערך פרא], ד) לקמן סט:, ה) בס"א: הגלאים, ו) בס"א: חכמים הם להרע היום, ז) [ברש"י שבע"י איתא דמיגרו בהדיה מגרי בהון], ח) [צ"ל דבטל להו דידהו הוי], ט) [צ"ל מיהו], י) רש"ל.

תורה אור השלם

1. כִּי אֱוִיל עַמִּי אוֹתִי לֹא יָדָעוּ בָּנִים סְכָלִים הֵמָּה וְלֹא נְבוֹנִים הֵמָּה חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע וּלְהֵיטִיב לֹא יָדָעוּ: ירמיהו ד כב

2. וַיְהִי יְשַׁעְיָהוּ לֹא יָצָא חָצֵר הַתִּיכֹנָה וּדְבַר יְיָ הָיָה אֵלָיו לֵאמֹר: מלכים ב כ ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא הוי מחיצה אמר ליה רב הונא: (ב) תוס' ד"ה מערב וכו' ותנן לקמן. נ"ב דף נט: (ג) בא"ד ודאי של רבים היתה ומכל מקום אי לאו כצ"ל ומן תיבת ולעיל נמי משמע וכו' עד ס' רבוא הוא גליון:

מוסף רש"י

ערסייתא. שכונות שכונות ולא היו מערבין כל העיר כאחת (לקמן ס.). **פירא דבי תורי.** גומא גדולה שמצניעים שם גרעיני תמרים למאכל בהמה והיו אותן גומות מבדילות בין השכונות מתחת ובכל שכונה היו מבואות הרבה ומערבין יחד ולא היו מתקנין לה לחיים משום דעיר של רבים ונעשית של יחיד הויא וכל חד וחד הוי שיור לחבריה (שם). **ביתו אסור להוציא ולהכניס לו ולהן.** מביתו לחצר בין הוא בין שאר בני החצר (לקמן סט:).

רבינו חננאל

שליף שדנהו להנהו קני, סבר צריך להקיף גדר בהאי גיסא (לדירה אחריתי) [אחריתי לדירה]. למחר בשבת אותביה רבינא לרבא עיר חדשה א) מונין לה מישיבתה, ואיזו עיר חדשה, שישבה ולבסוף ה[ו]קפה (שמודדין לה מחומתה), ואיזו היא ישנה [שמודדין לה מחומתה], שהוקפה ולבסוף נתיישבה, דכיון דחומה נעשית תחילה כל בינין שבונין בפנים סמוכין על החומה שהיא מחיצה החיצונה. והאי כהוקף ולבסוף ישב דמי, דהא בניינא דאיתבני בהדין בוסתנא בתרא הכי סמיכי להו אגדר דבוסתנא, וכי עבד רב הונא קנה קנה פחות מג' בההיא גיסא דהוו בה זרעים שפיר עבד, דגיסא אחריתי לא בעיא מחיצה דהא קיימי מחיצתה דבוסתנא דאינון חומה לכל בניינא דמתבי לגואי כגון חומת העיר, ואישתיק רבא. וסייעיה רב פפא וא"ל אמאי

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' ה טוש"ע א"ח סי' שמא סעיף יא:

נ ב ג מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה טו סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסב סעיף א:

רבינו חננאל (המשך)

שתקת הא אמר רב אסי האי מחיצת אדרכלין לאו שמיה מחיצה. פי' כי אינה עשויה מחיצה לשדה אלא ב) למסע החיות. מהקנה קנה פחות מג' כמו מחיצת אדרכלין היא דעבידא לצניעותא בעלמא ואינה מחיצה שמתרת לטלטל בתוכה בשבת, כמו מחיצה של שיירות להולכי דרכים. ובא רב הונא בריה דר' יהושע נמי וסייעיה לרבא ואמר מחיצה זו אינה עשוי' לנחת. פי' להיות קבועה לעולם כבינין אלא עראי הוא. ואמר רב הונא כל מחיצה שמתרת לטלטל בתוכה בשבת ג) כמו מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה. ועוד הא רבה בר אבוה מערב למחוזא ערסתא ערסתא, פי' מחיצת' חזקתא שרירתא דקביען וקיימן ועשויות לנחת. פי' ערסתא שכונות שכונות. וכיון שהסכימו כולן כרבא, וכי מה שעשה רב הונא שלא כהוגן, הוה קרי עלייהו חכמים המה להרע וגו'. פי' בירא תורי באר דמחמא ואו' כי היא רסן העיר הגדולה. וכבר ראינו פי' לרבותינו הגאונים זולתי זה, אבל אנו כתבנו הפי' שהיא קבלה בידינו. מתני' א"ר אילעאי שמעתי מר' אליעזר שאפילו בית כור. מתנייתא דלא כחנניה דתניא חנניה אומר מ' סאה כאסרטיא של מלך. תנן בית כור שהוא ל' סאה א"ר חנין ושניהן מקרא אחד דרשו. ויהי ישעיהו לא יצא חצר התיכונה. כתיב עיר וקרינ' חצר מיכן לחצר של מלכים שהיא כעיירות בינוניות, ובהא פליגי תנא דידן סבר עיירות בינוניות ל' סאה וחנניה סבר מ' סאה. ישעיה מאי בעי התם. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שחלה חזקיהו ובא ישעיהו והושיב ישיבה על פתחו. מיכן לת"ח שחלה שמושיבין ישיבה על פתחו. ולאו מילתא היא דילמא מיגרי שטן. פיסקא וכן שמעתי ממנו אנשי חצר ששכח אחד ממנו ולא עירב ביתו אסור להכניס ולהוציא לו, אבל להן מותר. והתנן ביתו אסור לו ולהן.

א) גי' רבינו הוא להיפך גמ' דילן דחדשה היא שישבה ולבסוף הוקפה וישנה שהוקפה ולבסוף ישבה וצ"ע. ב) נראה דכאן צ"ל אלא לצניעותא ושני תיבות אלו למסע החיות צ"ל לקמן גבי פירא דבי תורי, ועי' בערוך ערך פרא. ג) נראה דצ"ל שאינה כמו מחילה שעשויה לנחת.